

# Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2013|2

## Klarspråk stärker demokratin

**V**i har sedan fyra år tillbaka en språklag som säger att språket i offentlig verksamhet ska vara värdat, enkelt och begripligt. Men vad innebär det och hur når vi dit?



Det handlar i grunden om demokrati – allas rätt till språk och kommunikation, och som en konsekvens av det, rätt att få

information och möjlighet att kunna påverka.

Arbetet med klarspråk är självklart ett av de viktigaste medlen för att fördjupa demokratin. Att uttrycka sig klart och begripligt är en skyldighet för myndigheter och kommuner. I en maktposition som det ofta är frågan om är det nödvändigt att noga tänka igenom varje formulering och leta efter oklarheter och oönskade flertydigheter.

Språkrådet ger myndigheter och kommuner råd och stöd i arbetet med klarspråk och tipsar om metoder och goda exempel. Men det räcker inte för att informationen ska bli begriplig och tillgänglig för alla. En organisations klarspraksarbete måste planeras och organiseras. Det krävs även engagemang, inspiratörer och förebilder. Men framför allt måste klarspraksarbetet ha stöd hos ledningen. Det måste tas med i verksamhetsplaner och följas upp, och det måste avsättas pengar för arbetet.

Vad har man att vinna på att arbeta med klarspråk? Jo, tid, pengar och förtroende. Dessutom följer man språklagen.

*Ann Cederberg  
chef för Språkrådet*

## Gärningsbeskrivningar gillades Åklagarmyndigheten tog hem Klarspråkskristallen

**D**et övergripande målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Vi på Åklagarmyndigheten bidrar till detta genom att de som begår brott ställs till ansvar för sina handlingar och att detta sker på ett effektivt och rättssäkert sätt. Rättssäkerhet innebär bl.a. att den åtalade ska förstå innebörden av vad han eller hon åtalas för. Åtalet består av en stämningansökan där den misstänktes brottsliga handling beskrivs i en text kallad gärningsbeskrivning. Innehållet i en gärningsbeskrivning är viktigt för den tilltalade och kan få stor inverkan på dennes liv. Förståelsen av texten är en förutsättning för att hon eller han ska kunna bemöta åklagarens påståenden och få en rättvis rättegång. Det är därför viktigt med ett klart och tydligt språk i gärningsbeskrivningarna, ett språk som förstås även av icke-jurister.

Det traditionella sättet att skriva gärningsbeskrivningar har i första hand tillgodosett domstolens behov av juridisk korrekthet, vilket inneburit att gärningsbeskrivningarna till stor del influerats av ordval och formuleringar från lagtexten. Dessa är som regel ålderdomliga och svåra för andra än jurister att förstå. Genom projektet "Ett modernare språk", som startade 2010, har språket i alla våra gärningsbeskrivningar, dvs. i stort sett samtliga brott som finns i svensk rätt, förnyats och förenklats för att tillgodose behovet av begriplighet och samtidigt vara tillräckliga från juridisk synpunkt.

Projektet har inte varit okontroversiellt inom myndigheten. Det har engagerat en arbetsgrupp sam-

mansatt av åklagare, en representant för domstolarna, en språkexpert, rättsavdelningen och it-utvecklingsenheten på Riksåklagarens kansli samt ett antal åklagarkammare och remissinstanser. En stor utmaning för oss har just legat i att balansera kravet på



*Jenny Ahlner Wetterqvist, Kristian Agneklev och Lennart Guné vid prisutdelningen.*

begriplighet med kravet på juridisk korrekthet. Vi har lagt ned stor möda på att hitta ord och begrepp som inte påverkar den juridiska betydelsen men samtidigt är moderna och enkla och vi tycker själva att vi har lyckats balansera dessa ibland motstridiga intressen med ett gott resultat.

Åtalen kommer hädanefter att skrivas på ett modernare och enklare språk anpassat efter de personer som ska läsa dem. Med detta hoppas vi att vår myndighet har bidragit till ett än mer rättssäkert samhälle.

*Lennart Guné, överåklagare  
Karin Rosander, informationsdirektör  
Kristian Agneklev, it-utvecklingschef*

● ● Den åtalade ska förstå  
vad han eller hon åtalas för.

# Nu kommer *Klarspråk lönar sig* i ny utgåva

I augusti kommer en ny utgåva av handboken *Klarspråk lönar sig*. Boken innehåller nya, inspirerande exempel på arbetet med klarspråk i offentlig verksamhet.

●● När *Klarspråk lönar sig* – klarspraksarbete i kommuner, landsting och statliga myndigheter, kom ut år 2006 fyllde den ett tomrum. Tidigare fanns det ingen bok som beskrev hur ett systematiskt och långsiktigt klarspraksarbete kan läggas upp, men däremot fanns det ett stort behov av bra förebilder och metoder för klarspraksarbete.

Det har nu gått sju år och mycket har hänt på klarspraksområdet. Vi fick till exempel en språkmyndighet år 2006 då Institutet för språk och folkminnen och Språkrådet bildades och en språklag 2009. Dessutom har arbetet med klarspråk ökat i offentlig verksamhet. Men fortfarande finns det behov av att hitta metoder och goda exempel som kan användas i klarspraksarbetet.



Handbok i ny utgåva.

*Klarspråk lönar sig* är en handbok i praktiskt klarspraksarbete. Här finns råd om metoder, arbetssätt och exempel på hur ett antal myndigheter och kommuner arbetar med klarspraksfrågor och organiserar det långsiktiga arbetet. Tanken är att råden och tipsen, tillsammans med beskrivningarna av olika sätt att arbeta, ska ge inspiration att starta och driva klarspraksarbete.

Några av de frågor som diskuteras i boken är: Vad har man att vinna på att arbeta med klarspråk? Vad får det för konsekvenser om kommunikationen inte fungerar? Hur arbetar man med klarspråk? Och hur skapar man de bästa förutsättningarna?

Alla bokens sju exempel är nya. Här presenteras bland andra Sveriges Domstolars arbete. Med klarspråk som utgångspunkt har man arbetat fram en strategi och en handlingsplan för utformning av domar och beslut. Andra exempel är Helsingborgs kommun, som skapat en ny, tillgängligare webbplats och Riksdagsförvaltningen, som i vår startat ett flerårigt klarspraksprojekt.

Handboken fokuserar på klarspraksarbete i kommuner, landsting och statliga myndigheter, men råden och metoderna är givetvis lika användbara i privat verksamhet. Den vänder sig till alla som skriver i tjänsten.

Anneli Hedlund  
författare till *Klarspråk lönar sig*

## Klarspraksår 2013 på Jordbruksverket

● Vad händer under klarspraksåret?  
Alla anställda ska gå igenom den webbaserade utbildning som finns på Språkrådets webbplats. Dessutom kommer vi att ha specialutbildningar för vissa grupper som skriver mycket. För att följa upp utbildningarna kommer vi att ha klarspraksverkstäder. Dit kan man gå och få hjälp med att förbättra sina texter.

Vi kommer också att be våra kunder att hjälpa oss. På webben uppmanar vi läsarna att berätta vilka texter som är otydliga och som behöver förbättras.

● Hur ska arbetet permanentas när klarspraksåret är slut?

Att skriva och tala klarspråk ska vara naturligt för oss på Jordbruksverket. I år ska vi höja nivån men sedan är det viktigt att vi fortsätter att vara tydliga. Lika viktigt som att vår information ska vara rätt är att den ska vara lätt att förstå.

● Varför är klarspråk viktigt?

Dels handlar det om att ha respekt för läsarens tid, dels om att många har svårt att läsa. Inom vårt område,



jordbruks-, landsbygds- och fiskepolitik, är många texter svåra. Vi måste också omvandla det ofta krångliga EU-språket till ett mer begripligt språk. Många skumläser texter och det måste vi förhålla oss till. Ingen ska behöva läsa våra texter flera gånger för att förstå dem.

Leif Denneberg  
generaldirektör Jordbruksverket

# Minoritetsspråk på flera sätt

Josette Bushell-Mingo, konstnärlig ledare för Riksteaterns Tyst Teater, har fått Språkrådets Minoritetsspråkspris. Juryn motiverar sitt val så här: "Josette Bushell Mingo har genom sin nyfikenhet och sitt nytänkande gett det svenska teckenspråket helt nya dimensioner."

● ● Teckenspråket är inte det enda språk Josette Bushell-Mingo arbetar med. Hon har också regisserat den banbrytande visukalen *Fame* – en visuell musikal som framfördes på tecknat, talat, sjunget och dansat språk. I samarbete med tre olika teatrar har hon även satt upp föreställningen



Josette Bushell-Mingo

*När vinterns stjärnor lyser här*, som på sju olika språk – finska, meänkieli, nordsamiska, sydsamiska, svenska och finskt och svenskt teckenspråk – skildrar människor som tillhör minoriteter.

– För mig är språk lika med identitet, säger Josette Bushell-Mingo. Med hjälp av språk kan man lära sig mer om vem man är och var man kommer ifrån. Språk är också ett sätt att förstå världen och förstå en annan person och ett annat samhälle. Men språk är också lika med kultur och historia.

– Jag arbetar på tre olika språk. Mitt första språk är engelska men i mitt arbete använder jag talad svenska och svenskt teckenspråk. Som artist ser jag hur det visuella språket – teckenspråket och kroppsspråket – inspirerar och fördjupar människors kreativitet.

– Att bli tilldelad Minoritetsspråkspriset är en stor ära som också ger mig motivation till det fortsatta arbetet, säger Josette Bushell-Mingo. Hon tackar alla kollegor och medverkande i föreställningar för deras stöd och tålamod. Hon konstaterar vidare att utan minoriteternas språk och kultur skulle Sverige vara ett mindre rikt land.

Minoritetsspråkspriset delas sedan 2012 årligen ut av Språkrådet som en belöning för goda insatser i arbetet med minoritetsspråk och som en uppmuntran till fortsatt arbete. Med minoritetsspråk avses inte bara de fem nationella minoritetsspråken utan alla språk förutom svenska.

Riina Heikkilä

## Språkfrågan

### Den nya eller den nye?

**H**ur böjer man bäst adjektiv om man vill skriva jämställt: Ska det vara *den sjuke* eller *den sjuka*?

Enligt konventionen är *-a* förbehållet adjektiv som syftar på kvinnor och *-e* är förbehållet män: *vår nya chef Anna Andersson* men *vår nye chef Björn Björnsson*. Denna användning väcker sällan problem. Knepigare är det när adjektivet står utan ett substantiv eller egennamn som huvudord, eller om huvudordet inte avslöjar kön. Ska vi säga *den nye chefen* eller *den nya chefen*? *Den sakkunnige får ersättning* eller *den sakkunniga får ersättning*?

Här råder det delade meningar och bruket varierar mellan olika delar av Sverige. Många språkbrukare uppfattar *a*-formen som mest neutral medan andra snarare anser att *e*-formen är den neutrala. Det krånglas till av att *e*-formen ibland uppfattas som mer skriftspråklig, och det är den formen som verkar ha brett ut sig i takt med att vi skriver alltmer.

Språkrådet anser att det är bra att sträva efter ett språk som inte gör det nödvändigt att ange kön när det är irrelevant. Formen med *-a* verkar vara den som flest språkbrukare uppfattar som neutral, och som man därför kan använda i större utsträckning om man vill ha ett könsneutralt språk: *Den enskilda medborgarens möjligheter att påverka är stora. Valberedningen föreslår den bästa kandidaten.*

Lena Lind Palicki



## Nyutkommet

### Översättning och tolkning allt viktigare



I EN NY BOK från Språkrådet *Från ett språk till ett annat – om översättning och tolkning* (Norstedts 2013) ges en lägesbeskrivning av området översättning och tolkning.

Ett trettiotal tolkar, översättare, forskare, statliga tjänstemän och representanter för intresseorganisationer behandlar olika aspekter av översättning och tolkning. Frågor och problem som diskuteras är till exempel: Hur kan vi förbättra kunskaperna hos beställare om vad översättning och tolkning innebär? Hur kan kvaliteten uppvärderas i förhållande till priset vid upphandling? Ska man avråda myndigheter och kommuner från att hänvisa till automatiska översättningsprogram på sina webbplatser? Vem ska skapa de svenska termerna? Hur kan översatt myndighetspråk uppfylla kraven i språklagens klarspråkparagraf? Boken är tillgänglig från mitten av augusti.

### Skiljeteckensboken

HUR ANVÄNDS semikolon? Ska det vara mellanslag före tre punkter? Är bindestreck, minustecken och tankstreck samma tecken? Reglerna är många och kan vara svåra att hålla reda på. Svaren finns i *Skiljeteckensboken – skiljetecken, skrivtecken och typografiska grepp* (Morfem



2013). I boken beskrivs alla vanliga skiljetecken som punkt, komma och frågetecken och mer ovanliga tecken som smilisar, diakritiska tecken och andra grafiska tecken. Författaren är Siv Strömquist, docent i nordiska språk, som skrivit en rad böcker om språk och skrivande.

### Juristens skrivhandbok

*Juristens skrivhandbok* (Jure 2013) är en skrivhandledning och uppslagsbok för alla som skriver juridiska texter. Boken är skriven av språkkonsulterna Helena Englund Hjalmarsson och Anki Mattson. Den innehåller råd och exempel på hur texter med juridiskt innehåll blir tydligare och begripligare genom ett klart och precist språk. Både allmänna skrivregler och specifika regler för juri-



diskt skrivande tas upp. Boken innehåller också ett utförligt kapitel om hur juridiska texttyper, som pm, avtal och myndighetsbeslut, kan skrivas på ett klart och tydligt sätt.

### Klarspråkskoll i mobilen

GÅR DET att använda ordet *spender* om tid? Ska man skriva *ska* eller *skall*? Och vad är egentligen en *substantivering*? Nu kan du få svar på språkfrågor direkt i mobilen med hjälp av mobilappen

*Klarspråkkollen*. Appen är utarbetad av språkkonsulterna på Klarspråkkollen AB, och är baserad på *Svenska skrivregler* och vedertagna språkråd. Klarspråkkollen finns att ladda ner gratis till Iphone. Mer information finns på [www.klarsprakskollen.se](http://www.klarsprakskollen.se).

## Ur kalendariet

- 11–12 juni: *Texter i verksamhet och verksamma texter*, Forum för textforskning, Växjö.
- 10–13 oktober: *Plain 2013*, internationell klarspråkskonferens i Vancouver, Kanada.
- 14 oktober: Seminarium om språklagen, Språkrådet i samarbete med Kulturdepartementet.
- 21–22 november: Nordisk klarspråkskonferens i Helsingfors, Finland.

### Klarspråkskristallen 2014



Tema för nästa års Klarspråkskristall blir: *Visad effekt av klarspråksarbete*. Mer

information kommer i nästa nummer.

### Oklart språk

FORTSÄTT ATT skicka in obegripliga myndighetstexter till oss. Läs mer på [sprakradet.se/oklart](http://sprakradet.se/oklart).

## Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen. Box 20057, 104 60 Stockholm  
Ansvarig utgivare: Ann Cederberg  
Redaktör: Eva Olovsson  
Tfn (växel): 08-442 42 00  
E-post: [klarsprak@sprakradet.se](mailto:klarsprak@sprakradet.se)  
Webbplats: [www.sprakradet.se](http://www.sprakradet.se)  
[facebook.com/sprakradet](https://www.facebook.com/sprakradet)  
[twitter.com/sprakradgivning](https://twitter.com/sprakradgivning)  
Tryck: Lenanders Grafiska AB.